

'EEN GOEDEN WATERWEG EN ELASTIEKE FINANCIEN'

EEN SPEUROCHT NAAR DE OPTIMALE BELASTINGGREEKS VOOR HET
WELVAARTSONDERZOEK BETREFFENDE DE TWEEDE HELFT VAN DE
NEGENTIENDE EEUW

DOOR DR. HENK VISSCHER

In 1877 sprak bij de behandeling van de herziening van de plaatselijke directe belasting het Rotterdamse raadslid mr. J. van Gennep de wens uit, dat de Maasstad in de toekomst zou beschikken over een goede waterweg en een flexibel belastingstelsel.¹⁾ Zijn eerste, enigszins curieuze wens was een gevolg van het feit dat de Nieuwe Waterweg als verbinding met zee door problemen met de bevaarbaarheid nog geenszins voldeed aan de hoog gestelde verwachtingen. Daarnaast meende Van Gennep dat het vigerende belastingstelsel onvoldoende rekening hield met de materiële omstandigheden van de bewoners van de Maasstad. Het bestaande stelsel, zo vond hij, was daarvoor te weinig flexibel. Daarom hoopte het raadslid, naar ook bleek uit zijn verdere bijdrage aan de gedachtewisseling in de gemeenteraad, dat Rotterdam in de toekomst haar burgers zou belasten op een manier die meer in overeenstemming was met de bestaande verschillen in rijkdom en die tevens de mogelijkheid bood tot aanpassingen als de economische omstandigheden zich wijzigden.

Hedendaagse historici zullen het verlangen naar een flexibel belastingstelsel met Van Gennep delen. Hun pogingen om de historische welvaart nauwkeurig te beschrijven, worden immers sterk vereenvoudigd als zij beschikken over redelijk nauwkeurige belastinggegevens, betreffende de rijkdom van de aangeslagen stadbewoners. Daarom delen zij zijn wens tot een min of meer 'elastiek' belastingstelsel (waarvan de nauwkeurig geadministreerde gegevens bewaard gebleven zijn).

Helaas waren zulke belastingen in het verleden vrij zeldzaam, terwijl over de tijdvakken waarover een overvloed aan gegevens bestaat, de schijnbaar ideale situatie voor de nodige moeilijkheden zorgt. Het bestaan van een overvloed aan belastinggegevens dwingt historici namelijk tot selectie: welke van de vele geschikte belastingen was de meest flexibele? Of: welke is het meest bruik-